

با آینده نگری در عرصه تحقیق و توسعه، برنامه تحقیقاتی است که در چارچوب اولویتهای تحقیقاتی مورد نیاز کشور قرار داشته و با همکاری محققان برجسته و استادان صاحب نظر از کلیه دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی ایران تدوین گردیده است. انتشار کتاب اولویتهای تحقیقاتی کشور در سال ۱۳۷۳ اولین اقدام شورای پژوهشهای علمی کشور برای جهت دهی تحقیقات بوده و در برگزیده بسیاری از برنامههای توسعهای و تحقیقاتی کشور می باشد.

در سال ۱۳۷۵ شورای پژوهشهای علمی کشور کارگاه اولویتهای تحقیقاتی را تشکیل داد. در این کارگاه ریاست محترم شورای پژوهشهای علمی کشور برنامه ملی تحقیقات را اعلام نمودند. کمیسیون خاص شورای پژوهشهای علمی کشور با همکاری کمیسیونهای تخصصی شورا نسبت به تدوین «اولویتهای تخصصی برنامه ملی تحقیقات» در بخشهای مختلف اقدام نمود که در چهاردهمین شماره فصلنامه «رهیافت» در زمستان ۱۳۷۵ منتشر گردید.

اولین فراخوان شورای پژوهشهای علمی کشور در اسفند ۱۳۷۵ در قالب فرم «الف» به کلیه دانشگاهها، مؤسسات تحقیقاتی و سازمانهای اجرایی ارسال گردید و تا آذر ماه ۱۳۷۶ بیش از ۶۶۰۰ عنوان پروژه از سوی دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی و دستگاههای اجرایی دریافت شد، اطلاعات مربوط به هر پروژه در سیستم بانک اطلاعاتی دبیرخانه شورا ذخیره گردید و به منظور بررسی، ارزیابی و مطابقت آنها با اولویتهای تحقیقاتی کشور، به طور همزمان به کمیسیونهای تخصصی شورا و سازمان برنامه و بودجه ارسال گردید.

مجموعه اعتبار درخواست شده از سوی محققان برای انجام کل پروژهها هشت هزار و هفتصد میلیارد ریال بود که اعتبارات درخواستی برای سال اول برنامه ملی تحقیقات (۱۳۷۶) یکس هزار و سیصد میلیارد ریال می گردید. بیش از هزار نفر از محققان و مؤلوان پژوهشی کشور در سازمان برنامه و بودجه و کمیسیونهای تخصصی شورا

برنامه ملی تحقیقات کشور

دکتر رضا مکنون

دکتر علی حق طلب

دبیرخانه شورای پژوهشهای علمی کشور

سرمایه های موجود در کشور تأکید نموده و اهمیت خاصی برای این برنامه ریزی قائل شود.

شورای پژوهشهای علمی کشور به عنوان سیاستگذار برنامه های پژوهشی میهن اسلامی در دهه اخیر فعالیتهای گسترده ای را ارائه نموده است. به دنبال پیشنهاد جناب آقای دکتر حسن حبیبی رئیس شورای پژوهشهای علمی کشور، در سال ۱۳۷۵ برای اولین بار «برنامه ملی تحقیقات» بنیان گذاشته شد. مجلس شورای اسلامی برنامه ملی تحقیقات را در قالب تبصره ۶۳ قانون بودجه سال ۱۳۷۶ کل کشور تصویب نمود. اعتبار این برنامه برای سال ۱۳۷۶ یکصد و نود هزار میلیارد ریال تصویب شد که نقطه عطفی در تاریخ پژوهش کشور محسوب می شود. برنامه ملی تحقیقات

جهان در آستانه قرن بیست و یکم قرار دارد، قرن که عصر اطلاعات نام گرفته و پیشرفتهای مهار ناپذیر علوم و فن آوری را در پیش روی ما قرار داده است. پیشرو تمام این علوم و فنون «میکروالکترونیک، انفورماتیک، بیوتکنولوژی، هوا و فضا و مواد پیشرفته و ...» می باشند. در حال حاضر کشورهای توسعه یافته صنعتی با مشارکت دانشمندان، صاحب نظران و محققان خویش نظام و برنامه های مدون تحقیقاتی را با در نظر گرفتن نیازهای آتی، در قالب تشکیلات منسجم و فراگیر پیش بینی نموده اند.

در گستره تحولات جهانی جمهوری اسلامی ایران با آینده ای روبروست که لزوماً باید به برنامه ریزی دقیق در امور پژوهشی برای افزایش بهره وری و استفاده بهینه از

کارشناسی پروژه‌ها را انجام داده و مجموعاً ۱۳۵۸ پروژه تحقیقاتی در سال ۷۶ به تصویب نهایی شورای پژوهش‌های علمی کشور رسید. پروژه‌هایی که تا پانزدهم اردیبهشت ۱۳۷۶ به دبیرخانه شورا ارسال شده بود، در مرحله اول مورد بررسی قرار گرفت و پروژه‌های مصوب در مهرماه ۱۳۷۶ به دانشگاهها، مراکز تحقیقاتی و دستگاههای اجرایی ابلاغ شد. در مرحله دوم حدود ۸۰۰ پروژه به دبیرخانه ارسال شد که به سازمان برنامه و بودجه برای بررسی ارائه گردید. سازمان برنامه و بودجه تعداد محدودی از پروژه‌ها را در سال ۷۶ و تعدادی دیگر را در سال ۷۷ به شورای پژوهش‌های علمی کشور پیشنهاد نمود.

با استناد به آئین نامه اجرایی تبصره ۶۳ قانون بودجه کل کشور، بعد از ابلاغ پروژه‌های مصوب برنامه ملی تحقیقات از سوی شورای پژوهش‌های علمی کشور به دستگاهها، لازم بود موافقتنامه‌های عمرانی پروژه‌های مصوب با سازمان برنامه و بودجه مبادله شود و به دنبال آن تخصیص اعتبار از سوی دفتر تلفیق سازمان برنامه و بودجه به دستگاهها ابلاغ شود. هر چند در بررسی پروژه‌های برنامه ملی تحقیقات فعالیتهای بسیار گسترده‌ای در سازمان برنامه و بودجه و شورای پژوهش‌های علمی کشور انجام گرفت، لیکن به دلایل متعدد بسیاری از دانشگاهها، مراکز تحقیقاتی و دستگاههای اجرایی موفق به اخذ اعتبار از خزانه‌داری کل نشدند. طبق آئین نامه اجرایی تبصره ۶۳ مقرر شده بود بعد از ابلاغ پروژه‌ها ظرف مدت دو هفته موافقتنامه‌ها مبادله شود. بعلت عدم پیش‌بینی راهکارهای مناسب و عدم تجربه کافی در دستگاهها و مراکز علمی و تحقیقاتی، جدید بودن موضوع در سازمان برنامه و بودجه و سایر موارد تخصیص اعتبار برای پروژه‌های مصوب در زمان مقتضی انجام نگرفت.

جدول (۱) آمار پروژه‌های پیشنهادی و مصوب را به تفکیک بخش‌های ۱۲ گانه نشان می‌دهد. کل اعتبار پروژه‌های مصوب که برای مدت زمان یک الی سه سال در نظر گرفته شده است دویست و پنجاه و چهار هزار میلیارد ریال و اعتبار پروژه‌های مصوب برای سال ۱۳۷۶ حدود هشتصد میلیارد ریال می‌باشد.

مبلغ مذکور جدا از اعتبار مصوب برای آزمایشگاه ملی تحقیقات می‌باشد. بیش از چهارصد و شصت دانشگاه، مراکز تحقیقاتی و دستگاههای اجرایی در پیشنهاد پروژه‌های برنامه ملی تحقیقات مشارکت داشته‌اند که پروژه‌های حدود یک صد و پنجاه مرکز به تصویب رسید. در جدول (۲) اعتبارات موافقتنامه‌های طرحهای ملی تحقیقات اعلام شده از سوی سازمان برنامه و بودجه را نشان می‌دهد. در سال ۷۶ سازمان برنامه و بودجه در مجموع مبلغ دویست و بیست و شش میلیارد ریال موافقتنامه در کل برنامه سه ساله با دستگاهها، مراکز علمی و تحقیقاتی مبادله نموده که اعتبار سال ۷۶ حدود نود و دومیلیارد ریال است. از اعتبار مذکور در سال ۷۶ مبلغ بیست و پنج میلیارد ریال مربوط به آزمایشگاههای ملی تحقیقات می‌باشد. علی‌رغم مبادله موافقتنامه‌ها در سال ۷۶، دفتر تلفیق سازمان برنامه و بودجه موفق شد حدود چهل و دومیلیارد ریال تخصیص دهد. از مبلغ تخصیص داده شده سال ۷۶ حدود هفت میلیارد ریال به دستگاهها و مراکز تحقیقاتی پرداخت شد.

به استناد تبصره ۵۳ قانون بودجه کل کشور اعتبار برنامه ملی تحقیقات در سال ۷۷ شصت و شش میلیارد و سیصد میلیون ریال می‌باشد. کمیسیون خاص شورای پژوهش‌های علمی کشور در نشست خرداد ماه مقرر نمود پروژه‌هایی که موافقتنامه‌های آنها در سال ۷۶ امضاء شده و ۷۰ درصد اعتبارات را دریافت نموده‌اند فعلاً همان اعتبار برای انجام فعالیتهایشان در سال ۷۷ تلقی شود. پروژه‌های که مبلغی دریافت نموده‌اند به اصلاح موافقتنامه‌هایشان مبادرت نموده و رقم مصوب سال قبل را به ۷۰ درصد (برای سال ۷۷) کاهش دهند.

به منظور بهره‌برداری محققان و سیاست‌گذاران امر تحقیق و مسؤلان ذریبط در این گزارش آمار تعداد پروژه‌های پیشنهادی و مصوب به صورت نمودار برحسب بخشهای تخصصی یا سازمان‌های مجری ارائه شده است. همچنین اعتبارات ریالی پروژه‌های پیشنهادی و مصوب به تفکیک بخشها، دستگاهها، مراکز علمی و تحقیقاتی آورده شده است.

شکل (۱) توزیع درصد فراوانی پروژه‌های مصوب برنامه ملی تحقیقات ۷۶ را به تفکیک بخشها نشان می‌دهد. حدود ۵۵٪ از پروژه‌های پیشنهادی به بخشهای کشاورزی و صنعت اختصاص دارد. شکل (۲) نمودار توزیع درصد فراوانی پروژه‌های مصوب برنامه ملی تحقیقات ۷۶ به تفکیک مراکز تحقیقاتی، دستگاههای اجرایی و دانشگاهها ارائه شده است. حدود ۶۶ درصد از پروژه‌های مصوب به ۱۵ دانشگاه و مرکز تحقیقاتی اختصاص دارد و مابقی پروژه‌های مصوب به ۱۳۰ دستگاه دیگر تعلق دارد. شکل (۳) نمودار توزیع فراوانی پروژه‌های پیشنهادی برنامه ملی تحقیقات ۷۶ را برای ۱۵ دانشگاه و مرکز تحقیقاتی نشان می‌دهد. از تعداد ۶۶۰۰ پروژه حدود ۲۸۰۰ پروژه به ۱۵ مرکز فوق‌الذکر اختصاص دارد. شکل (۴) نمودار توزیع فراوانی پروژه‌های مصوب برنامه ملی تحقیقات ۷۶ به تفکیک مراکز تحقیقاتی، دستگاهها اجرایی و دانشگاهها نشان داده شده است. از تعداد ۱۳۵۸ پروژه مصوب، حدود ۹۹۰ پروژه برای ۱۵ دستگاه اجرایی و مراکز علمی و تحقیقاتی تصویب شده است. در شکل (۵) پروژه‌های مصوب ۱۴ دانشگاه راکه تعداد کل آن ۵۵۰ می‌باشد را نشان می‌دهد. در شکل (۶) نمودار توزیع فراوانی پروژه‌های پیشنهادی و مصوب به تفکیک بخشها ارائه شده است.

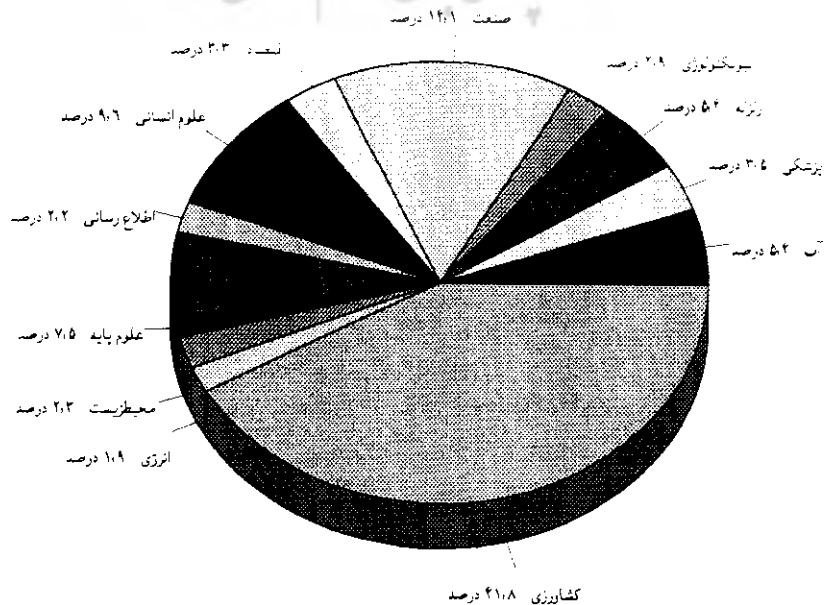
شکل (۷) تصویری از تعداد پروژه‌های پیشنهادی بیست و سه دانشگاه، مرکز تحقیقاتی و دستگاه اجرای را نشان می‌دهد و در شکل (۸) توزیع فراوانی اعتبار پروژه‌های مصوب برنامه ملی تحقیقات به تفکیک مراکز تحقیقاتی، دستگاههای اجرایی و دانشگاهها ارائه شده است.

مجموعه پروژه‌های پیشنهادی از سوی پژوهشگران کشور در قالب برنامه ملی تحقیقات کشور نمایانگر بخشی از توان علمی محققان کشور است و بانک اطلاعاتی مفیدی برای تحلیلگران برنامه‌های پژوهشی محسوب می‌شود. امید است با پیشنهادهای سازنده صاحب نظران امر، شاهد گشایش فصل‌های تازه‌ای در پیشرفت‌های مین علمی خود باشیم.

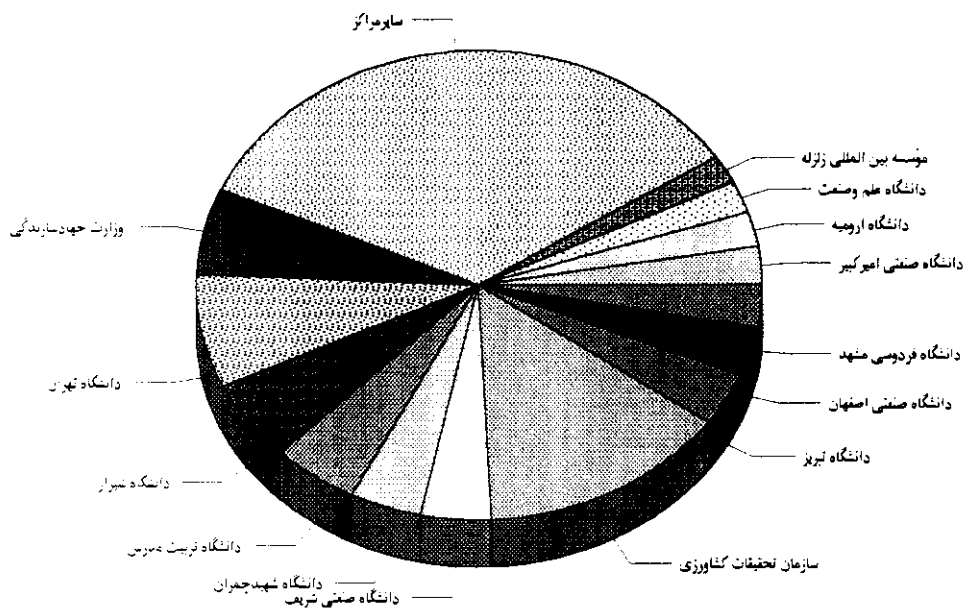
آمار پروژه‌های پیشنهادی و مصوب به تفکیک بخشها

ردیف	بخش	پروژه‌های پیشنهادی		پروژه‌های مصوب	
		تعداد	هزینه پیشنهادی کل (ریال)	تعداد	هزینه کل (ریال)
۱	آب	۴۶۰	۱,۰۸۹,۰۱۷,۳۸۶,۷۲۸	۷۳	۱۱,۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰
۲	اطلاع‌رسانی	۲۴۵	۲۳۱,۲۴۷,۵۲۲,۰۰۰	۳۰	۲۲,۰۷۳,۰۰۰,۰۰۰
۳	اقتصاد	۲۴۸	۶۱,۴۰,۵۶۴,۵۱۱	۴۵	۳,۸۷۴,۵۴۷,۰۰۰
۴	انرژی	۳۶۷	۶۸۳,۲۷۶,۲۰۶,۵۵۰		۱,۸۷۲,۹۰۰,۰۰۰
۵	بیوتکنولوژی	۲۶۱	۱۲۵,۰۴۰,۷۹۱,۰۰۰	۳۹	۶,۰۵۵,۰۰۰,۰۰۰
۶	پزشکی	۳۹۷	۴۲۳,۶۰۳,۳۲۵,۲۵۰	۴۸	۱,۸۴۸,۰۷۹,۰۰۰
۷	زلزله	۲۳۲	۲۲۲,۳۳۹,۶۶۰,۰۰۰	۷۴	۲۶,۶۸۳,۲۰۰,۰۰۰
۸	صنعت	۱۵۰۴	۳,۵۸۳,۸۸۸,۵۹۷,۵۸۰	۱۹۲	۷,۵۹۴,۵۰۰,۰۰۰
۹	علوم انسانی	۵۰۸	۱۷۰,۵۷۸,۶۳۱,۵۰۰	۱۳۱	۲۸,۸۳۱,۷۵۰,۰۰۰
۱۰	علوم پایه	۵۳۲	۹۸۸,۵۸۷,۶۳۲,۶۳۷	۱۰۲	۷۱,۷۲۷,۴۵۵,۲۳۲
۱۱	کشاورزی	۱۴۷۲	۷۳۸,۲۵۸,۸۱۲,۰۰۴	۵۶۷	۱۵,۴۲۷,۰۵۴,۲۰۰
۱۲	محیط‌زیست	۳۴۶	۱۹۴,۴۳۷,۵۶۵,۰۲۶	۳۱	۹,۴۱۶,۹۷۰,۰۰۰
۱۳	نامشخص	۲۸	۲۵۱,۴۲۵,۸۸۰,۱۴۴		۳,۴۶۰,۰۰۰,۰۰۰
			۸۷,۳۰۶,۰۱۱,۹۱۱		۱,۷۲۶,۰۰۰,۰۰۰
			۲۶,۲۲۷,۳۵۰,۰۰۰		
			۱۳,۷۹۵,۱۰۰,۰۰۰		
	جمع کل	۶۶۰۲	۸,۷۹۶,۹۶۲,۳۵۷,۹۴۰	۱۳۵۸	۲۵۳,۹۶۳,۶۴۰,۲۳۲
			۱,۳۵۴,۸۰۱,۸۱۹,۰۶۷		۷۹,۹۷۹,۳۶۲,۰۴۰

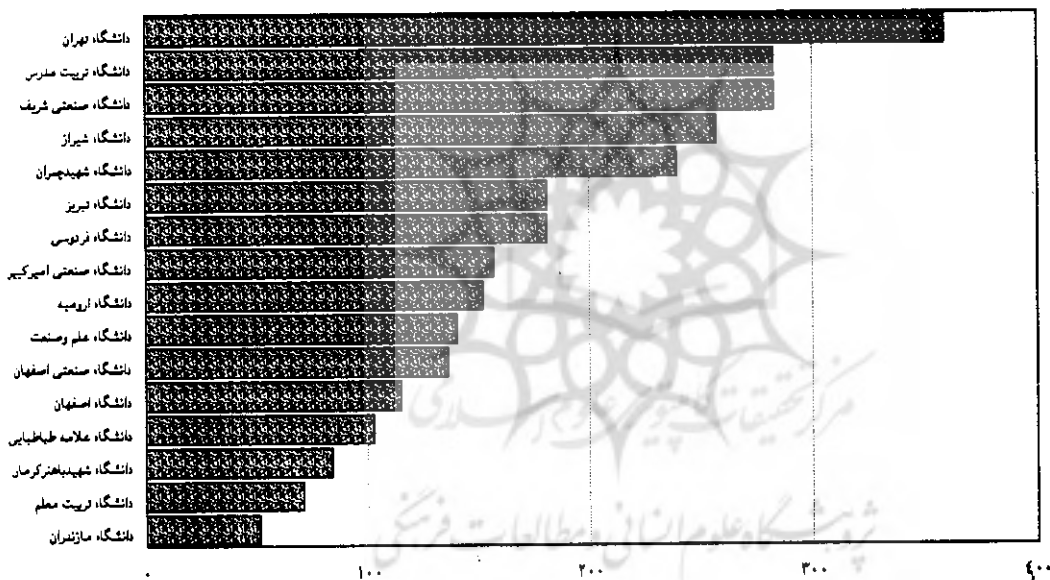
شکل ۱. نمودار توزیع درصد فراوانی پروژه‌های مصوب برنامه ملی تحقیقات ۷۶ به تفکیک بخشها

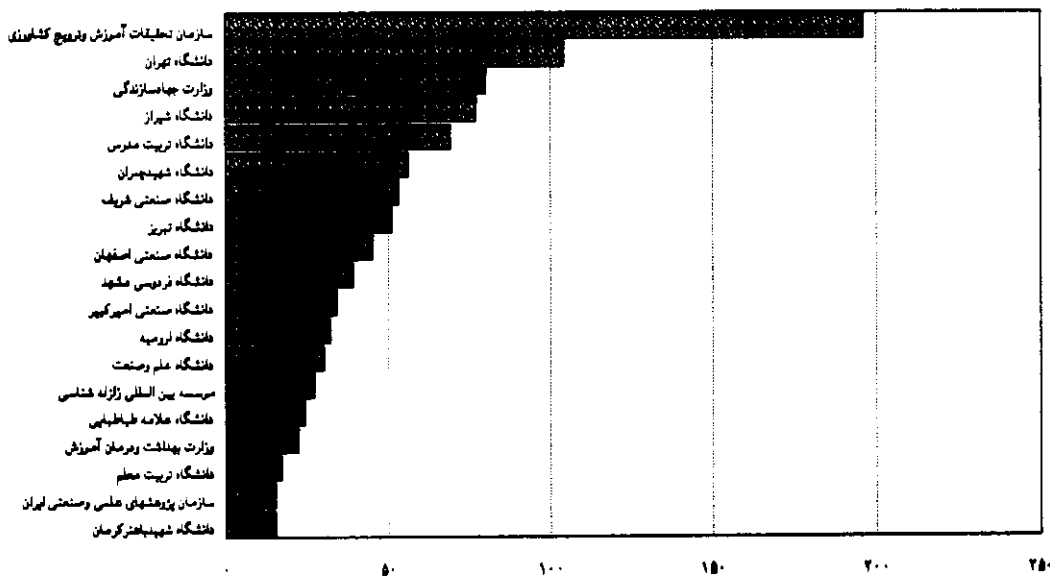
شکل ۲. نمودار توزیع درصد فراوانی پروژه‌های مصوب برنامه ملی تحقیقات ۷۶ به تفکیک مراکز تحقیقاتی، دستگاه‌های اجرایی و دانشگاهها

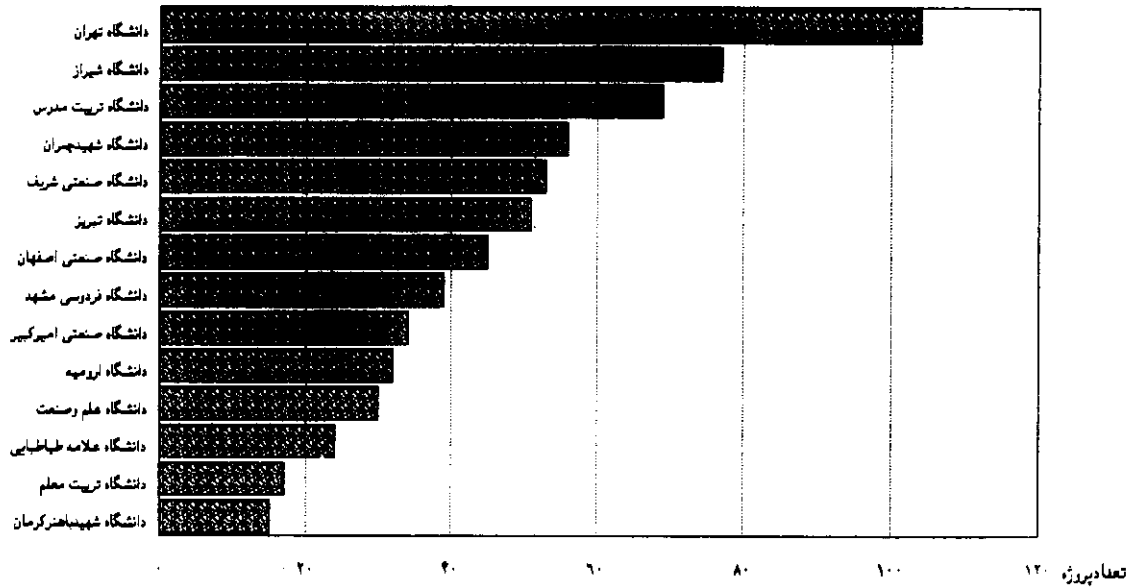
شکل ۳. نمودار توزیع فراوانی پروژه‌های پیشنهادی برنامه ملی تحقیقات ۷۶ به تفکیک دانشگاهها

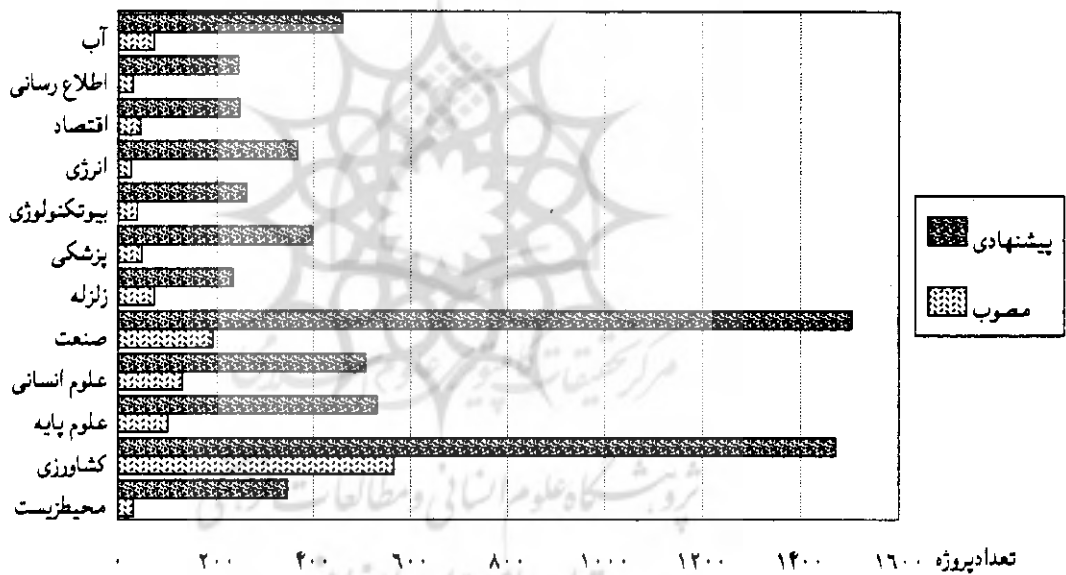
شکل ۴. نمودار توزیع فراوانی پروژه‌های مصوب برنامه ملی تحقیقات ۷۶ به تفکیک مراکز تحقیقاتی، دستگاه‌های اجرایی و دانشگاهها

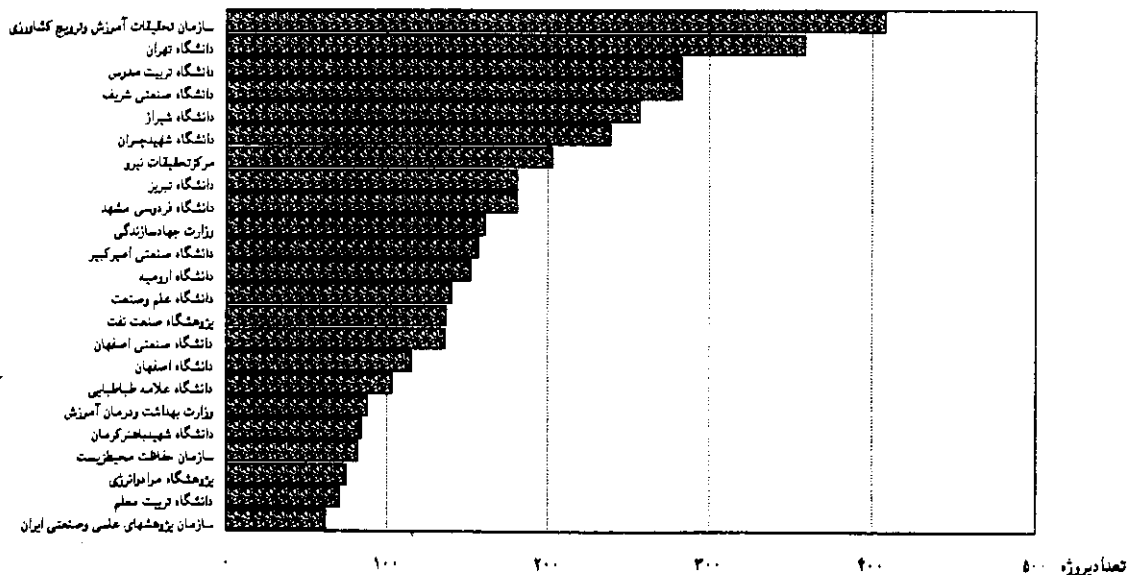
شکل ۵. نمودار توزیع فراوانی پروژه‌های مصوب برنامه ملی تحقیقات ۷۶ به تفکیک دانشگاهها

شکل ۶. نمودار توزیع فراوانی پروژه‌های پیشنهادی و مصوب برنامه ملی تحقیقات ۷۶ به تفکیک بخشها

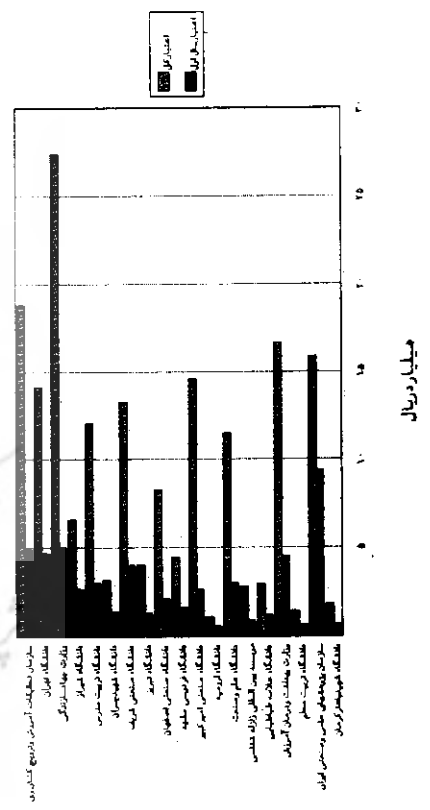
شکل ۷. نمودار توزیع فراوانی پروژه‌های پیشنهادی برنامه ملی تحقیقات ۷۶ به تفکیک مراکز تحقیقاتی، دستگاههای اجرایی و دانشگاهها

جدول اعتبارات برنامه ملی تحقیقات مصوب قانون بودجه کل کشور و موافقتنامه‌های مبادله شده (مبالغ به میلیون ریال)

تعداد موافقت‌نامه	تخصیص سال ۷۶	موافقت‌نامه‌های مبادله شده	اعتبار سال ۷۶	اعتبار کل (طرح ۳ سال)	مصوب مندرج در بودجه (تیمبر ۵۳)	مصوب مندرج در بودجه (تیمبر ۶۳)	عنوان طرح	ردیف
۲۱	۷۵۴/۵۵	۱,۹۵۶/۸	۴,۹۲۴/۵	۲,۵۹۰	۲,۵۹۰	۲,۰۰۰	تحقیقات فرمکنی و آموزشی	۱
۲۴	۲۱,۱۲۰/۹۵	-	۵۷,۹۲۲/۱۰۵	۱۲,۷۶۰	۲۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	تحقیقات دانشگاهی	۲
۲۴	۱,۰۶۰	-	۳۸,۶۸۳/۸۷۵	۶,۱۲۰	۳۸,۴۴۰	۳۸,۴۴۰	آزمایشگاههای ملی تحقیقات	۳
۳۴	۱۰,۸۸۱/۱۵	-	۶۰,۴۰۵	۱۵,۸۲۰	۶۰,۰۰۰	۶۰,۰۰۰	تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی	۴
۸	۱,۲۱۸/۴	۲,۵۸۴	۴,۵۴۰/۴۱۸	۴,۵۹۰	۲۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	تحقیقات انرژی	۵
۳۵	۶,۶۴۷/۸۸	۱۲,۸۱۳/۵۷	۵۳,۹۷۱	۱۲,۵۸۰	۱۵,۰۰۰	۱۵,۰۰۰	تحقیقات صنعتی	۶
۳	۵۰	۹۱۵	۵,۷۸۵	۱,۷۸۰	۵,۰۰۰	۵,۰۰۰	تحقیقات حمل و نقل و ارتباطات	۷
۷	۸۶/۶	۳۸۵	۵۰۵	۱,۳۸۰	۲,۵۰۰	۲,۵۰۰	تحقیقات خدمات اقتصادی و بازرگانی	۸
-	-	-	-	۴,۵۹۰	۶,۰۰۰	۶,۰۰۰	تحقیقات اجتماعی	۹
-	-	-	-	۲,۱۹۰	۲,۰۰۰	۲,۰۰۰	تحقیقات مسکن و عمران شهری و روستایی	۱۰
۱۷۶	۴۲,۳۲۴/۵۳	۹۱,۹۸۵/۹۱۵	۲۲۶,۷۵۹/۸۹۸	۶۶,۳۰۰	۱۸۲,۹۴۰	۱۸۲,۹۴۰	جمع	

شکل ۸. نمودار توزیع فراوانی اعتبار پروژه‌های مصوب برنامه ملی تحقیقات ۷۶ به تفکیک مراکز تحقیقاتی، دستگاههای اجرایی و دانشگاهها

میلیارد ریال